

Jacek Misztal

Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego, pod red. Witolda Wojdyły i Grzegorza Radomskiego, Toruń 2005, ss. 235

W roku 2005 na rynku wydawniczym pojawiło się opracowanie zatytułowane „Antologia polskiej myśli politycznej okresu przedrozbiorowego”, zredagowane przez pracowników Zakładu Myśli Politycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Witolda Wojdyły oraz Grzegorza Radomskiego. Badacze ci od wielu lat specjalizują się w problematyce polskiej myśli politycznej. Książka niniejsza, jak wskazuje sam tytuł, jest przekrojowym wyborem tekstów źródłowych najważniejszych polskich myślicieli politycznych, żyjących i tworzących od okresu Średniowiecza aż po epokę Oświecenia. Właśnie ten fakt powoduje, iż jest ona niezwykle interesującą i cenną lekturą dla wszystkich czytelników, którzy pragną poszerzyć swoją wiedzę w dziedzinie problematyki związanej z szeroko rozumianą refleksją polityczną. Drugim równie ważnym argumentem jest fakt, iż wypełnia ona pewną lukę w zakresie historii myśli politycznej zaprezentowanego okresu. O ile bowiem nie brakuje solidnych pozycji przedstawiających i analizujących zagadnienia myśli politycznej zwłaszcza XVIII i XIX wieku, o tyle w ostatnim czasie zabrakło opracowania, które potraktowałoby wcześniejsze epoki w sposób bardziej kompletny i całościowy.

Podstawowym atutem książki toruńskich politologów jest przyjęcie przez nich metody chronologicznej przy dokonywaniu doboru materiału źródłowego. Pozwala to na lepsze prześledzenie i zrozumienie „ewolucji poglądowej” zachodzącej w umysłowości i twórczości najważniejszych myślicieli tego okresu. Daje również możliwość dostrzeżenia wpływu, jaki na myśl polityczną wywierały tak ważne wydarzenia historyczne jak

reformacja i kontrreformacja, kształtowanie się demokracji szlacheckiej czy wielkie reformy ustrojowo-polityczne poprzedzające rozbiory Polski.

Autorzy przygotowali w swym opracowaniu przy każdym myślicielu krótki biogram. Jest to rozwiązanie o tyle ciekawe, iż dające szansę nie tylko „suchego” zapoznania się z dorobkiem politycznym danego autora, ale także pozwalające ocenić wpływ osobistych doświadczeń polityczno-społecznych, które w istotnym stopniu rzutowały na kształtowanie poglądów politycznych na określone zagadnienia i problemy. Ujęcie takie ma również skutek „odwrotny”. Pozwala bowiem na ocenę stopnia wpływu, jaki dany myśliciel wywarł na współczesną sobie rzeczywistość polityczną. Klasycznym przykładem może tu być postać Pawła Włodkowica, twórcy słynnej koncepcji „wojny sprawiedliwej”, będącej swoistym ewenementem myślowym na skalę europejską. Inną taką postacią może tu być chociażby osoba Andrzeja Frycz Modrzewskiego, sekretarza króla Zygmunta Augusta, blisko związanego z tzw. ruchem egzekucyjnym, który domagał się gruntownych przemian społeczno-ustrojowych w Rzeczypospolitej.

Trzecim, a zarazem chyba najważniejszym elementem omawianej antologii, jest sam dobór materiału źródłowego. Autorzy zastosowali tutaj zasadę reprezentatywności, która dała szansę na przedstawienie jak najszerszego spektrum koncepcji politycznych charakterystycznych dla poszczególnych epok. Dzięki temu czytelnik może zapoznać się nie tylko z twórczością najbardziej znanych myślicieli omawianego okresu takich jak chociażby: Stanisław Staszic, Hugo Kołłątaj, Stanisław Leszczyński, Piotr Skarga czy Jan Ostroróg. Oprócz tej najbardziej reprezentatywnej grupy pojawiają się również twórcy mniej znani jak np.: Stanisław Orzechowski, Szymon Staropolski czy Ernest König, których dorobek rzuca niejako „nowe światło” na najważniejsze zagadnienia polityczne właściwych sobie okresów historycznych.

Ostatnim ważnym elementem omawianego opracowania jest wyselekcjonowanie materiału źródłowego do najważniejszych elementów doktryny poszczególnych twórców. Daje to obraz ukazujący różnorodność zainteresowań konkretnych myślicieli.

Jedyny mankament, jakiego można się doszukać w omawianej antologii, to brak krótkiego podsumowania, o które nie pokusili się autorzy. Z pewnością próba wyciągnięcia wniosków z przedstawionych w opracowaniu fragmentów pozwalałaby lepiej uchwycić specyfikę polskiej myśli politycznej, która zwłaszcza w okresie Średniowiecza i Odrodzenia była myślą pionierską, wnoszącą do doktryn i koncepcji europejskich pierwiastki innowacyjne, a często wręcz rewolucyjne. Zamiast podsumowa-

nia autorzy przy każdym z fragmentów dokonali wskazówek bibliograficznych. Dzięki temu bardziej wnikliwi czytelnicy mogą sięgnąć do materiałów źródłowych poszczególnych myślicieli.

Podsumowując należy stwierdzić, iż koncepcje wyłaniające się z lektury omawianej antologii rysują obraz polskiej myśli politycznej, jako specyficznego fenomenu, mocno odróżniającego się na tle rozmaitych koncepcji i doktryn europejskich. Różnorodność poruszanych przez twórców problemów takich jak zagadnienie ustroju państwa, problematyka dyplomatyczna, władza królewska, zagadnienia wolności religijnej czy moralności publicznej wskazują na zakres horyzontów myślowych przedstawicieli poszczególnych epok.